

จีวร : การตัดเย็บจากอดีตถึงปัจจุบัน Civara: Tailoring from the Past to the Present

สุนทรี สุริยะรังษี^๑

บทคัดย่อ

ในสมัยพุทธกาลยังไม่มี “จีวร” ผู้ที่ต้องการออกบวชจะต้องตัดผม เปลี่ยนเครื่องแต่งกาย ซึ่งในสมัยนั้นมีนักบวช ๒ กลุ่ม คือสมณะกับพราหมณ์ในครั้งนั้นเจ้าชายสิทธัตถะได้เป็นนักบวชกลุ่มสมณะ เป็นผู้ที่มีศรัทธาโล้น นุ่งห่มด้วยผ้าที่เขาทิ้งแล้วจากกองขยะหรือจากป่าช้ำมาทำจีวรใช้ ผ้าเหล่านั้นส่วนใหญ่จะเป็นฝุ่นหรือสกปรก จึงเรียกว่าบังสุกุล ต่อมาสมัยหนึ่ง พระพุทธเจ้าเสด็จผ่านทุ่งนาในทักขิณาวิคิรินบท ทอดพระเนตรเห็นนาของชาวมคธ พุนดินเป็นคันทาสีเหลืองจตุรัส ก่อคันทายาวทั้งด้านยาวและด้านกว้าง คันทะหว่างด้วยคันทาสีอื่นๆ เชื่อมกันเหมือนทางสี่แพร่ง จึงเกิดแนวคิดให้นำผ้ามาเย็บติดกันเป็นผืนใหญ่เหมือนคันทา จึงกลายมาเป็นศิลปะทางวัฒนธรรมการแต่งกายของพระภิกษุสงฆ์ ต่อมาเมื่อผู้เลื่อมใสศรัทธามาวบชกันมากขึ้นจึงมีความหลากหลายในการใช้สีต่าง พระพุทธเจ้าทรงวางกฎเกณฑ์และบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการใช้จีวร

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่กำเนิดเกิดขึ้นมาถึง ๒,๖๐๐ กว่าปีมาจนถึงปัจจุบัน พระภิกษุสงฆ์ก็ยังนุ่งห่มจีวรในลักษณะนี้ ดังนั้น จีวรนับว่าเป็นวัฒนธรรมการนุ่งห่มที่บ่งบอกของความมีศิลปะในเครื่องแต่งกายของพระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท จีวรที่ใช้นุ่งห่มมีรอยเย็บที่มีการนำผ้ามาเย็บต่อกัน และเมื่อเป็นเช่นนี้เพราะเกิดจากแนวคิดของพระพุทธองค์ที่เกิดจากการพิจารณาคันทานอันเป็นสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ จึงกลายเป็นงานศิลปะเฉพาะสำหรับเครื่องนุ่งห่มของพระภิกษุ ที่มีวิธีการตัดเย็บแบบเฉพาะ

คำสำคัญ: จีวร, การตัดเย็บ.

^๑คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่.

Abstract

In the Buddha's time, the term 'Civara' was not found. A person who desired to ordain had to shave their head and changed their clothes. There were two groups of ascetics: Samana and Brāhmana. Prince Siddhattha was identified as the Samana, who shaved his head and wore the discarded cloth taken from the rubbish heap or the charnel ground. Those fabrics were mostly contaminated with dust or dirt; therefore, they were called Pansukula or the rag-robles. At one occasion, the Buddha went through the field of Dakkhinagiri and recommended that the robe design should be cut in the pattern of the Magadha paddy-fields. The earliest robes were made of rectangular pieces of cloth and later become a traditional dress of the Buddhist monks. The rules and discipline codes concerning the robes were laid down when there were disciples became monks.

The robes of Buddhist monks have been continued for 2600 years. Therefore, the robe is considered as the cultural dress of the Theravada Buddhist monks indicating the art of design. The robe design was originally based on the Magadhan paddy-fields and became a work of art for the clothing of Buddhist monks with a specific sewing method and colors.

Keywords: Civara, Robes, Tailoring

บทนำ

ในทุกสังคมทั่วโลกทุกประเทศต่างมีศาสนาที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ที่ก่อให้เกิดเป็นวัฒนธรรมทางด้านศาสนาของตนเอง โดยเฉพาะประเทศที่นับถือศาสนาพุทธฝ่ายเถรวาท ส่วนมากจะอยู่ทางแถบประเทศที่ทางทวีปเอเชีย เช่น พม่า ลาว เขมร กัมพูชา ไทย พระภิกษุจะมีรูปแบบการแต่งกายปรากฏให้เห็นที่เรียกว่าจีวร ดังนั้นจึงเกิดความสงสัยว่าในสมัยพุทธกาลเมื่อ ๒,๖๐๐ กว่าปีมานั้นเมื่อเปรียบเทียบกับยุคสมัยปัจจุบันซึ่งมีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่แตกต่างกันมาก พระภิกษุมีการแต่งกายอย่างไร จีวรมีความเป็นมาอย่างไร จีวรคืออะไร ทำมาจากผ้าอะไร ทำไมจะต้องเป็นสีส้มที่ย้อมสีมาจากอะไร และที่สำคัญมีวิธีการตัดเย็บอย่างไร และทำไมพระภิกษุในพระพุทธศาสนาเถรวาทจะต้องนุ่งห่มจีวรในลักษณะนี้ จนกลายมาเป็นวัฒนธรรมการแต่งกายที่เป็นศิลปะเฉพาะของพระภิกษุในพระพุทธศาสนาเถรวาทจนถึงปัจจุบัน

สิ่งที่น่าสนใจคือเรื่องการตัดเย็บจีวร เพราะจีวรที่ใช้ห่มหรือพันกายของพระภิกษุนั้นมีลักษณะเป็นผ้าผืนเดียวที่มีลักษณะใหญ่ ทำไมจะต้องมีการตัดเย็บที่ยุ่งยากที่ทำไมเป็นตอนๆ แล้วนำมาเย็บติดกันที่มีการเย็บสลับกัน และแต่ละตอนก็มีขนาดไม่เท่ากันที่เกิดจากการกะโดยมีสัดส่วนที่แตกต่างกัน โดยการนำมาคูณ หารและหักลบกันเพื่อให้ได้ขนาดตามที่ต้องการ จนกลายมาเป็นศิลปะในการตัดเย็บจีวรของพระภิกษุในพระพุทธศาสนาเถรวาท

ความเป็นมาของ “จีวร” ในพระพุทธศาสนาเถรวาท

ในสมัยพุทธกาล ไม่มีหลักฐานชัดเจนว่าพระพุทธเจ้ารวมทั้งพระภิกษุในสมัยนั้นนุ่งห่มอย่างไร ใช้ผ้าแบบไหน ก็ทราบแต่เพียงว่าเจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกบวชที่ริมฝั่งแม่น้ำอโนมาที่

ทรงตัดผมเปลี่ยนเครื่องทรง พระองค์ทรงสละการใช้ชีวิตแบบคฤหัสถ์หันมาใช้ชีวิตแบบนักรบวช ซึ่งในสมัยนั้นมีนักรบวช ๒ กลุ่ม คือ สมณะกับพราหมณะ เจ้าชายสิทธัตถะในครั้งนั้นได้เป็นนักรบวชกลุ่มสมณะ (พระมหาสมจินต์ สมมาปัญญา, ๒๕๔๙: ๒)

ต่อมาภายหลังพระพุทธองค์ทรงได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแล้ว พระองค์ทรงได้เสด็จไปโปรดปัญจวัคคีย์ เมื่อพระพุทธเจ้าทรงแสดงธัมมจักกัปปวัตตนสูตรแก่ปัญจวัคคีย์ พราหมณ์โกณฑัญญะหนึ่งในจำนวนปัญจวัคคีย์ ได้บรรลุธรรมเป็นพระโสดาบัน ต่อจากนั้นทรงแสดงธรรมแก่วัปปะ ภัททิยะ มหานามะ และอัสสชิ จนได้บรรลุธรรมเป็นพระโสดาบันโดยลำดับ เมื่อท่านเหล่านั้นมีความประสงค์ที่จะบวช พระพุทธองค์ก็ทรงบวชให้ จึงได้พระภิกษุกลุ่มแรกที่พระพุทธเจ้าทรงให้การอุปสมบทเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา (วิ.มหา. (ไทย) ๔/๑๘-๑๙/๒๕-๒๘) ไม่มีหลักฐานที่กล่าวถึงจีวรเลย ว่าท่านเหล่านั้นใช้ผ้าสีอะไร รูปร่างลักษณะอย่างไร ยาวสั้นแคไหน แต่มีข้อสันนิษฐานในเบื้องต้นว่า บุคคลที่ประสงค์จะบวชนุ่งห่มผ้าอะไร อย่างไม่ก็คงให้ไปตามนั้นก่อนที่มีลักษณะเหมือนกันอย่างหนึ่งคือ “โกณम्म โกณหนวด” เพื่อเป็นสัญลักษณ์บอกว่า เป็นสมณะศากยบุตร

ในเรื่องผ้าที่นุ่งห่มนี้ พระอรรถกถาจารย์ได้กล่าวว่า ในการที่พระพุทธเจ้าบวชให้กุลบุตรโดยวิธี เอหิภิกขุอุปสัมปทา เมื่อพระพุทธองค์ทอดพระเนตรเห็นกุลบุตรที่มีอุปนิสัยพร้อมที่จะบวชก็ทรงดำเนินการบวชให้เลย พระอรรถกถาจารย์พรรณนาไว้ตอนหนึ่งว่า พระพุทธองค์ทรงเหยียดพระหัตถ์เบื้องขวาซึ่งมีสีดุกทองคำ ออกจากรหว่างผ้าบังสุกุลจีวรสีแดง เปล่งพระสุรเสียงกังวานดังเสียงพรหมตรัสเรียกว่า “เธอจงเป็นภิกษุมาเถิด จงประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อทำที่สุตทุกข์โดยชอบเถิด”. พร้อมกับพุทธดำรัสนั้น เพศ

คฤหัสถ์ (ของผู้ประสงค์จะบวช) ก็หายไป บรรพชา และอุปสมบทก็สำเร็จ ผู้นั้นก็เป็นผู้มีศรัทธาโล้นนุ่งห่มผ้ากาสาวะ คือนุ่งผืนหนึ่ง ห่มผืนหนึ่ง พาดไว้บนบ่าผืนหนึ่ง (วิ.มหา. (ไทย) ๔/๑๘/๒๕)

ต่อมาในภายหลัง มีบุคคลเลื่อมใสที่จะขอบวชนั้นมีจำนวนมาก การที่จะพาคนเหล่านั้นมาเข้าเฝ้าพระพุทธองค์เพื่อบวชเป็นภิกษุก็ลำบาก เพราะต้องเดินทางไกล พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้ พระสาวกดำเนินการบวชกุลบุตรได้วิธีการบวชแบบนี้เรียกว่า “ไตรสรณคมน์” (วิ.มหา. (ไทย) ๔/๓๔/๔๒-๔๓) อุปสมบทอย่างนี้ ในเบื้องต้น พึงให้กุลบุตรผู้บรรพชาและมุ่งอุปสมบทปลงผมและหนวดให้ครองผ้ากาสาวะ ให้ห่มอุตตราสงค์เฉวียงบ่าข้างหนึ่ง คำสำคัญเกี่ยวกับผ้าที่พบในข้อความตอนนี้ก็คือ คำว่า “ผ้ากาสาวะ” และคำว่า “ห่มอุตตราสงค์ เฉวียงบ่าข้างหนึ่ง” กาสาวะ แปลว่า ผ้าย่อมน้ำผาด ในเมืองไทยนิยมเขียนว่า กาสาวะ แปลว่า ผ้าย่อมผาด อุตตราสงค์ แปลว่า ผ้าอันคล้องไว้ในส่วนแห่งกายเบื้องสูง ผ้าบังสุกุล ถือเป็นหลักฐานอันหนึ่งที่เล่าเหตุการณ์ในตอนต้นที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ เรื่องผ้าก็เช่นเดียวกัน เข้าใจว่าพระพุทธเจ้าและพระสาวกในยุคแรกคงใช้ผ้านุ่งผ้าห่มตามที่หาได้ มีคนถวายบ้าง จัดหาตัวเองโดยถูกต้องขอธรรมบ้าง หรือเก็บเอาผ้าที่เขาทิ้งไว้ตามที่ต่างๆ บ้าง บางทีก็เป็นผ้าห่อศพ ซึ่งเรียกว่า “ผ้าบังสุกุล” นั้น เป็นประเพณีที่ภิกษุถือปฏิบัติมากในครั้งพุทธกาล แม้แต่พระพุทธเจ้าเองก็ทรงใช้ผ้าบังสุกุลนี้เช่นกัน การใช้ผ้าบังสุกุลนี้ถือเป็นการปฏิบัติเคร่งเพื่อลดละกิเลส คือ (อรรถ) เรียกว่า “บังสุกุลิกังคะ” (พระมหาสมจินต์ สมมาปณฺเฑ, ๒๕๔๙: ๖-๗)

ผ้าบังสุกุล คือผ้าอะไร

บังสุกุล (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), ๒๕๔๘). แปลว่า ผืนแห่งฝุ่น, กองฝุ่น, คลุกฝุ่น, เปื้อนฝุ่น เป็นคำใช้เรียกผ้าที่ภิกษุชกจาก

ศพ หรือผ้าที่ทอดไว้หน้าศพ หรือผ้าที่ทอดไว้บนด้ายสายสิญจน์ หรือผ้าภูเขาโยงที่ต่อมาจากศพ ด้วยการพิจารณากรรมฐานว่า ผ้าบังสุกุล โดยเรียกกริยาที่พระชกผ้าหรือพิจารณาผ้าเช่นนั้นว่า ชกผ้าบังสุกุล หรือ พิจารณาผ้าบังสุกุล

คำว่า "บังสุกุล" นั้น มาจากคำภาษาบาลีว่า ปิสฺ (อ่านว่า ปิง-สุ) แปลว่า ฝุ่น และคำว่า กุล (อ่านว่า กู-ละ) แปลว่า เปื้อน, คลุก สมานคำทั้งสองเข้าด้วยบทวิเคราะห์เป็น ปิสฺกุล (อ่านว่า ปิง-สุ-กู-ละ) แปลว่า ผ้าที่เปื้อนฝุ่น เมื่อมาเป็นภาษาไทย เปลี่ยน "ปอ ปลา" เป็น "บอ ใบไม้" รัสสะ "สระ อุ" ให้สั้นลง เป็น "อุ" และปรับเสียงเป็นรูปแบบภาษาไทยที่มีตัวสะกด เป็น บังสุกุล อ่านว่า บัง-สุ-กุน ดังนั้นคำว่า "บังสุกุล" จึงต้องเขียนว่า บังสุกุล เท่านั้น ไม่สามารถเขียนเป็นอย่างอื่นได้ หากเขียนเป็น บังสุกุล ถือเป็นคำที่เขียนผิด อันเกิดจากการเทียบเคียงผิดกับคำว่า สุกุล ที่หมายถึง ตระกูลวงศ์

ในสมัยพุทธกาลภิกษุต้องแสวงหาผ้าที่เขาทิ้งแล้วจากกองขยะหรือจากป่าช้ามาทำจีวรใช้ ผ้าเหล่านั้นส่วนใหญ่จะเปื้อนฝุ่นหรือสกปรก จึงเรียกว่าบังสุกุล และพระพุทธเจ้าไม่อนุญาตให้พระภิกษุรับผ้านุ่งห่มจากฆราวาส แต่ให้พระภิกษุเก็บผ้าบังสุกุลหรือผ้าที่เขาทิ้งไว้ตามร้านตลาดหรือผ้าห่อศพที่ไม่มีผู้ใดปรารถนา เพราะสกปรก มาชกล้างให้สะอาด แล้วเก็บไว้เพื่อนำมาเย็บเป็นผ้าผืนใดผืนหนึ่งแทนที่ชำระ เช่น ผ้านุ่งหรืออันตราสกหรือผ้าสบง ผ้าห่มหรือผ้าจีวรหรือผ้าอุตตราสงค์ หรือผ้าห่มซ้อนหรือสังฆาฏิ ในเวลาที่เหมาะสมต่อไป ต่อมาจึงมีพระบรมพุทธานุญาตให้รับผ้าจากฆราวาสได้ เพื่อเจริญศรัทธาของอุบาสกอุบาสิกาผู้เลื่อมใส และบรรเทาความยากลำบากของพระภิกษุสงฆ์ในการแสวงหาผ้าอีกทางหนึ่งด้วย

ทำไมไม่ใช้ผ้ากาสีทำจีวร

ผ้ากาสี หรือ ผ้ากาสิกพัสตร์ จาก แคว้นกาสี เป็นผ้าโบราณที่มีปรากฏใน พระไตรปิฎก (แคว้นกาสี คือแคว้นใหญ่ ๑๖ แคว้นในสมัยพุทธกาล ปัจจุบันคือเมืองพาราณสี รัฐอุตตรประเทศ ประเทศอินเดีย) ซึ่งผ้ากาสีนี้เป็นผ้าที่มีชื่อเสียง และยังคงรักษาวิธีการทำแบบ โบราณสืบทอด มากกว่า ๓,๐๐๐ ปี โดย พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงการดำรงชีวิตของพระองค์ เมื่อยังเป็นเจ้าชายสิทธัตถะให้ภิกษุทั้งหลายพึง ปรากฏความในพระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๐ สุขุมาล สุตระ อังคตตรนิกาย สุตนิบาต ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ไม่เพียงแต่เราจะใช้ไม้จันทน์แคว้นกาสีเท่านั้น ถึง ผ้าโพก ผ้านุ่ง ผ่าห่มและเสื่อของเราล้วนทำใน แคว้นกาสี” (อง.สุ. (ไทย) ๒๐/๓๙/๑๙๘)

โดยพระพุทธเจ้าทรงมีพระพุทธานิ บายลักษณะพิเศษอันเป็นเลิศของผ้ากาสีไว้ ดังนี้ “ภิกษุทั้งหลายผ้ากาสีแม้ยังใหม่อยู่สีก็งามนุ่มห่ม เข้าก็สบายเนื้อร่าคาก้แพง, แม้จะกลางใหม่กลาง เก่าแล้ว สีก็ยังงามนุ่มห่มเข้าก็ยังสบายเนื้อร่าคาก้แพง, แม้จะเก่าคร่ำแล้ว สีก็ยังงามนุ่มห่มเข้าก็ยัง สบายเนื้อ ร่าคาก้แพงอยู่นั่นเอง ผ้ากาสีแม้ที่เก่า คร่ำแล้ว คนทั้งหลายก็ยังใช้เป็นผ้าห่อรัตนะ (เพชรพลอย) หรือเก็บไว้ในหีบอบ” เมื่อพระพุทธ องค์ทรงตรัสสอนเรื่องความไม่ประมาท ก็ทรงยก เอาผ้ากาสีเป็นเครื่องเปรียบเทียบความ ดังปรากฏ ความว่า “ภิกษุทั้งหลาย ผ้าที่ทอด้วยด้ายชนิดใด ชนิดหนึ่ง “ผ้าแคว้นกาสี” ชาวโลกกล่าวว่า เลิศ กว่าผ้าเหล่านั้น แม้นั้นใด กุศลธรรมทั้งหมด ก็ฉนั้น นั้นเหมือนกันนั้น มีความไม่ประมาทเป็นมูล รวม ลงในความไม่ประมาท ความไม่ประมาทบัณฑิต กล่าวไว้ว่า เลิศกว่ากุศลธรรมเหล่านั้น” (ส.มหา. (ไทย) ๑๙/๑๔๘/๗๖)

ผ้ากาสีเป็นผ้าชั้นเลิศที่มีเนื้อผ้าที่นุ่ม ห่มสบายกาย สีสวย ราคาแพงถ้าเทียบกับผ้าใน ปัจจุบันน่าจะเป็นผ้าไหม ที่เหมาะกับบุคคลใน

สังคมระดับสูง ไม่เหมาะกับการนำมาตัดเย็บจีวร สำหรับพระภิกษุในสมัยนั้นที่มุ่งจะขัดเกลาในการ ลดละกิเลส ปัจจุบันผ้ากาสีจึงเป็นผ้าโบราณที่ทำ ชมได้ยาก และมีชื่อเสียงอยู่คู่กับนครพาราณสี หรือแคว้นกาสีโบราณมานับแต่สมัยก่อน พุทธกาล ซึ่งปัจจุบันติดอันดับเมืองสำคัญของ โลกที่มีผู้คนอยู่อาศัยมาก

ความหมายของจีวร

ในตอนต้นที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ แสดง ธรรมโปรดสาวกไม่ปรากฏคำว่า “จีวร” เมื่อมีคน เลื่อมใสมาบวชมากขึ้น ทรงอนุญาตให้พระสาวก บวชกุลบุตรได้เอง เกิดมีอาจารย์กับศิษย์ คือ อาจารย์ที่ให้บวชทำหน้าที่เป็นพิเศษเรียกว่า “อุปัชฌาย์” ส่วนศิษย์เรียกว่า “สัทธิวินัย” มีความใกล้ชิดกันระหว่างอุปัชฌาย์กับสัทธิวินัย เรียกว่า อุปัชฌาย์วัตร ในอุปัชฌาย์วัตรนี้ มีคำว่า “สังฆาฏิและจีวร” อย่างไรก็ตาม คำว่า “จีวร” นี้ก็เกิดขึ้นในตอนที่มีระบบอุปัชฌาย์อาจารย์ที่ ชัดเจนแล้ว แต่ในกระบวนการขั้นตอนการบวช ไม่ได้มีข้อกำหนดว่าจะต้องเตรียมจีวรมาให้ พร้อมก่อน บวชแล้วค่อยแสวงหาจีวรภายหลังก็ได้ ต่อมามีความไม่ดั่งงามเกิดขึ้น กล่าวคือ กุลบุตรบางคนบวชแล้วไม่มีจีวร เปลือยกายเดิน บิณฑบาต ดูไม่สวยงาม ชาวบ้านก็ตำหนิตีเดีย นพระพุทธเจ้าก็ทรงวางข้อกำหนดไว้ว่า “ภิกษุ ทั้งหลาย กุลบุตรผู้ไม่มีจีวรไม่พึงให้อุปสมบท รูป ใดให้อุปสมบท ต้องอาบัติทุกกฏ” โดยเฉพาะใน ตอนที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้ภิกษุสงฆ์บวช ให้กุลบุตรโดยวิธี “ญัตติจตุตถกรรม” มี ข้อกำหนดชัดเจนว่า ผู้ประสงค์จะบวช (อุปสัมปทาเปกษะ) ต้องมีบาตร จีวรและเครื่อง อัฐฐบริวารครบ ดังข้อความในคำชักชวนผู้ ประสงค์จะบวชตอนหนึ่งว่า “เจ้ามีอายุครบ ๒๐ ปีแล้วหรือ เจ้ามีบาตรและจีวรครบแล้วหรือ” ข้อกำหนดนี้ปรากฏอยู่ในขั้นตอนการบวชเป็น

ภิกษุแบบญัตติจตุตถกรรมอุปสัมปทา ซึ่งเป็นวิธีการที่พระสงฆ์ไทยใช้อยู่ในปัจจุบันนี้ (พระมหาสมจินต์ สมมาปโย, ๒๕๔๙: ๗-๘)

พจนานุกรม ฉบับบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ ได้ให้ความหมายของคำว่า จีวร, จีวรหรือ (จีวอน, จีวอนระ) หมายถึง เครื่องนุ่งห่มที่พระภิกษุสามเณรในพระพุทธศาสนา หมายถึงเอาผ้าทั้ง ๓ อย่าง คือ ผ้าทาบ สังฆาฏิ ผ้าห่ม จีวร และผ้าถุงสบง (ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๔๖: ๓๑๖)

สรุปคำว่า “จีวร” หมายถึง เครื่องนุ่งห่มที่พระภิกษุสามเณรในพระพุทธศาสนาใช้นุ่งห่มประกอบด้วย สังฆาฏิ อดตราสงค์ และอันตราวาสก ความหมายนี้มีปรากฏในพระไตรปิฎก ซึ่งมีความหมายที่สอดคล้องกันกับอัฐฐบริวารของพระภิกษุ ยังพบความหมายอีกอย่างก็คือ คำว่า ไตรจีวร ผ้าสำหรับห่มของพระภิกษุและสามเณร โดยห่มผืนใดผืนหนึ่งก็ได้ในจำนวน ๓ ผืน อันได้แก่ สังฆาฏิ ผ้าทาบ อดตราสงค์ ผ้าห่ม อันตราวาสก ผ้าถุงหรือสบง ในความหมายนี้มีพระอุปชฌาย์และผู้ที่น่าเชื่อถือพระพุทธศาสนารู้จักกันดี คือ ในการบรรพชาและอุปสมบท จีวร เป็นคำใช้เรียกผ้าห่มของภิกษุ คนไทยส่วนมากเข้าใจว่า จีวรคือผ้าห่มสบงคือผ้าถุงและสังฆาฏิคือผ้าพาดหรือผ้าทาบ

รูปแบบและการตัดเย็บจีวรในสมัยพุทธกาล

ในเบื้องต้น รูปแบบของจีวรคงมีหลากหลาย ถ้าหาผ้ายาวผืนเดียวได้ก็คงเป็นผ้ายาวผืนเดียว ถ้าผืนเดียวยาวไม่พอ คงเอาผ้าหลายผืนมาเย็บต่อกันจนกว่าจะยาวพอที่จะห่มได้สำหรับภิกษุแต่ละรูป ต่อมาสมัยหนึ่งพระพุทธเจ้าเสด็จผ่านทุ่งนาในทักขิณาครีชนบท ทอดพระเนตรเห็นนาของชาวมคธ พุนดินเป็นคันนาสี่เหลี่ยมจตุรัส ก่อคันทายาวทั้งด้านยาวและด้านกว้าง คันระหว่างด้วยคันนาสั้นๆ เชื่อมกัน

เหมือนทางสี่แพร่ง พระพุทธองค์ตรัสกับพระอานนท์ว่า “อานนท์เธอเห็นไหม นาของชาวมคธซึ่งเขาพุนดินเป็นคันนาสี่เหลี่ยมยาวทั้งด้านยาวและด้านกว้าง คันระหว่างด้วยคันนาสั้นๆ เชื่อมกันเหมือนทางสี่แพร่ง เธอทำจีวรให้มีรูปร่างเหมือนน่านี้ได้หรือไม่” ตรัสจบก็เสด็จไปแคว้นมคธ พระอานนท์กราบทูลว่า “ทำได้ พระเจ้าข้า” (แสง อุดมศรี, ๒๕๔๙: ๑๗๐)

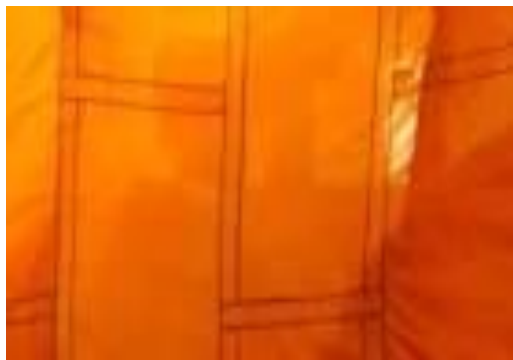
เมื่อไปถึงแคว้นมคธพระอานนท์ได้จัดทำจีวรมีรูปร่างเหมือนผืนนามอบถวายให้พระพุทธเจ้าทอดพระเนตร พระพุทธองค์สรรเสริญว่า “ภิกษุทั้งหลาย อานนท์เป็นบัณฑิตมีปัญหา” เข้าใจความของคำที่เรากล่าวไว้ย่ออย่างย่อโดยพิสดาร คือ พระอานนท์การทำจีวรให้มีรูปร่างอย่างนี้ ทำให้ผ้าถูกตัดเป็นท่อนๆ มีรอยคมมีดตัด เหมาะสมกับพระสงฆ์ โจรไม่ต้องการที่จะลัก ภิกษุทั้งหลายเราอนุญาตผ้าสังฆาฏิตัดเป็นท่อน อดตราสงค์ตัดเป็นท่อน อันตราวาสกตัดเป็นท่อน พระพุทธดำรัสนี้เป็นหลักฐานบอกว่า ก่อนหน้านี้ จีวรไม่ได้ถูกตัดซอยเป็นท่อนอย่างที่เราเห็นในปัจจุบัน

ตั้งแต่นั้นมา พระพุทธองค์ก็ทรงอนุญาตให้ภิกษุทำจีวรตัดเป็นรูปคันนา ในขณะที่พระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่โคตมกเจดีย์ ในช่วงเดือน ๓ เดือน ๔ ประทับกลางแจ้งยามค่ำคืนที่หนาวเหน็บ ตอนแรกทรงห่มจีวรผืนเดียว ครั้นตกตึกผ่านปฐมยามไป ทรงรู้สึกหนาว จึงทรงห่มจีวรสองผืน พอตึกมากเข้าผ่านมัชฌิมยามไป ทรงรู้สึกหนาว จึงทรงห่มจีวรสามผืน เวลาผ่านไปจึงรุ่งอรุณ ทรงรู้สึกหนาว จึงทรงห่มจีวรสี่ผืน พระพุทธองค์ทรงดำริว่า “ภิกษุใช้จีวร ๓ ผืนก็พอจะอยู่ได้ (จีวรชั้นเดียวสบงชั้นเดียว สังฆาฏิ ๒ ชั้น =๔)” (วิ.มหา. (ไทย) ๕/ ๓๔๖/๒๑๕) เพราะว่าพระพุทธเจ้าเสด็จไปจากกรุงราชคฤห์ไปกรุงเวสาลี พวกภิกษุที่ตามเสด็จหอบจีวรพระรุงพะรัง บ้างก็ทูลหัว บ้างก็แบกขึ้นบ่า บ้างก็

กระเดียดไว้ที่สะเอว ดูแล้วไม่น่าเลื่อมใส ดังนั้น พระพุทธองค์ทรงวางข้อกำหนดไว้ว่า กุสบุตรใน พระธรรมวินัย ที่เป็นคนมีปกติหนาว กลัวความ หนาว อาจครองชีพอายุได้ด้วยผ้า ๓ ผืน อย่า กระนั้นเลย เราควรอนุญาตผ้า ๓ ผืน ภิกษุ ทั้งหลาย เราอนุญาตไตรจีวร คือ สังฆาฏิ (ผ้า พาด) สองชั้น อุตตราสงค์ (ผ้าห่ม) ชั้นเดียว อันตราวาสก (ผ้าถุง) ชั้นเดียว ผ้า ๓ ผืนก็จริง แต่ รวมแล้วมี ๔ ชั้น ข้อความนี้ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ พระวินัยปิฎก มหาวรรค ภาค ๒ ข้อควรกำหนด คือ คำว่า “จีวร” เป็นคำใช้เรียกผ้าห่มของภิกษุ ไม่ได้เฉพาะเจาะจงว่าจะเป็นผ้าพาด (สังฆาฏิ) ผ้า ห่ม (อุตตราสงค์) หรือผ้าถุง (อันตราวาสก) คน ไทยส่วนมากเข้าใจว่า จีวรคือผ้าห่ม สบงคือผ้าถุง และสังฆาฏิคือผ้าพาด ซึ่งไม่ถูกต้องเสียทีเดียว ข้อควรกำหนดประการต่อมาคือ ในสมัย พุทธกาล ผ้า ๓ ผืนหรือไตรจีวรนี้ แต่ละผืนมี ขนาดเท่ากัน ซึ่งต่างจากประเพณีสงฆ์ไทยใน ปัจจุบัน และประการสุดท้ายคือ ในธรรมเนียม สงฆ์มีคำว่า “อติเรกจีวร” แปลว่า จีวรที่เกินไป หนึ่งผืน หมายถึง จีวรผืนที่ ๔ ซึ่งเกินจากที่ พระพุทธเจ้าทรงกำหนดไว้ ๓ ผืนนี้ ได้แก่ (สังฆาฏิ อุตตราสงค์ และอันตราวาสก) ที่ปรากฏ ให้เห็นในปัจจุบัน

ในสมัยต่อมา พระพุทธเจ้าทรงวาง กฎเกณฑ์และบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการใช้จีวร เพราะภายในสมัยหนึ่ง พวกภิกษุฉัพพัคคีย์เห็นว่า พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตไตรจีวร ก็เลยเก็บไตร จีวรกันคนละ ๓ ชุด คือ ชุดหนึ่งสำหรับห่มเข้า บ้าน ชุดหนึ่งสำหรับห่มในวัด ชุดหนึ่งสำหรับห่ม อาบ (สรง) น้ำ พระพุทธเจ้าทรงทราบเรื่องนี้ทรง ตำนิ เพราะมีกฎเกณฑ์ไว้แล้วว่า พระสงฆ์มีไตร จีวรได้เพียงชุดเดียวเท่านั้น มีเกินจากนี้ไปแม้ เพียงผืนเดียว ต้องอาบัติปาจิตตีย์ (นิสสัคคิย ปาจิตตีย์) ถ้าจะมีไว้ครอบครองก็มีไว้ได้ไม่เกิน ๑๐ วัน พ้นจากนั้นไปต้องวิกัป คือ ทำเป็นของ ๒ เจ้าของไตรจีวรนี้ก่อนจะใช้ พระภิกษุต้องทำ พิณฑุคือทำเป็นจุดเพื่อทำให้เสีย และอธิษฐานคือ ตั้งหรือกำหนดไว้เป็นของประจำตัว วิธีอธิษฐาน คือใช้มือสัมผัสสันในใจหรือเปล่งวาจาก็ได้ โดย แยกอธิษฐาน สังฆาฏิ อุตตราสงค์ และอันตรา วาสก เมื่อภิกษุใช้สอยไตรจีวรที่ภิกษุอธิษฐานแล้ว ต่อมาเมื่อประสงค์จะเปลี่ยนไตรจีวรต้องถอน อธิษฐาน (ปัจจุทธรณ) ไตรจีวรชุดเก่าแล้วจึง อธิษฐานของใหม่ใช้ หลักเหล่านี้ถือเป็นสิกขาบท หรือ บท บัญ ญัติ ใน พระ ธรรม วินัย ใน พระพุทธศาสนา ประเพณีนิยมในการถวายจีวร และเป็นประโยชน์ของการใช้จีวรในสมัยพุทธกาล จนถึงปัจจุบัน

ภาพการตัดเย็บจีวรในสมัยปัจจุบัน

ที่มา : https://www.google.co.th/?gws_rd=ssl-moltipattaborikan.blog

รูปแบบและการตัดเย็บจีวรในสมัยปัจจุบัน

ในพระธรรมวินัยกล่าวถึงลักษณะขนาดของจีวร มีห้ามแต่ไม่ให้ทำเกินกว่าสูตรประมาณที่กำหนดไว้ในสิกขาบทที่ ๑๐ แห่งรัตนวรรค คือ ยาว ๙ คืบ กว้าง ๖ คืบ โดยคืบพระสูตร ส่วนขนาดย่อมกว่า ก็แล้วแต่พอดีกับบุคคลผู้ครองไม่มีข้อห้าม ประมาณที่ใช้ในประเทศไทย ยาว ไม่เกิน ๖ ศอก กว้างไม่เกิน ๔ ศอกของผู้ครอง พอได้ปริณทลตีเมื่อห่มสำหรับบสง ประมาณที่ใช้ในประเทศไทย ยาวไม่เกิน ๖ ศอก กว้างไม่เกิน ๒ ศอก ของผู้ครอง ลักษณะการตัดจีวรที่จะอธิบายต่อไปนี้จะใช้นิ้วฟูตเป็นมาตรวัด เพราะเห็นว่า ไม้บรรทัดใช้กันอยู่โดยทั่วไปหาได้ง่าย ขนาดและตัวอย่างนี้มิใช่เป็นแบบที่ตายตัวทีเดียว ให้ขยายตามขนาดของบุคคลเพียงแต่วางหลักกว้างๆ ไว้เท่านั้น โดยมิเวลาจะตัดกะดังนี้

๑. จีวรพังกะให้ได้ขนาด คือ กว้าง ๔ ศอก ยาว ๖ ศอก ของผู้ครอง และอนูวาทกว้าง ๕ นิ้ว กุสีกว้าง ๒ นิ้วครึ่ง ตัดเป็นจีวร ๕ ชั้น

๒. เบื้องต้น ให้วัดคอกของผู้ที่ครองก่อน ว่ายาวกี่นิ้ว เมื่อวัดได้เท่าไรแล้ว ให้เอา ๖ ศอก คือ ความยาวของจีวรคุณ เมื่อคุณได้เท่าไรแล้ว ให้คิดเป็นเนื้อที่ของกุสียี่ ๔ กุสิฯ หนึ่งกว้าง ๒ นิ้วครึ่ง ๔ กุสิฯ ก็เท่ากับ ๑๐ นิ้ว อนูวาท ๒ ข้างๆ ละ ๕ นิ้ว ๒ ข้างเป็น ๑๐ นิ้ว เมื่อรวมกับกุสิ ๔ กุสิฯ จึงเป็นเนื้อที่ ๒๐ นิ้วพอดี

๓. ให้เอา ๒๐ นิ้ว ไปลบความยาวทั้งหมดของจีวร เมื่อลบแล้วคงเหลือเท่าไร ให้เอา ๕ ชั้นหาว เมื่อได้ผลลัพธ์เท่าไร แล้วให้เอาอนูวาท ๕ นิ้ว มาบวกๆ ได้เท่าไร ก็เป็นความกว้างของชั้นตัวริมทั้ง ๒ ข้าง ชั้นตัวกลางมีกุสิอยู่ทั้ง ๒ ข้าง รวม ๕ นิ้ว ก็เอา ๕ บวกจำนวน ๕ ชั้นที่หาวได้ จัดเป็นความกว้างของชั้นตัวกลาง ชั้นตัวรอง ๒ ตัว คือตัวที่ติดกับตัวกลางทั้ง ๒ ข้าง มีกุสิตัวละ ๒ นิ้วครึ่ง ๒ ชั้น

จึงเป็น ๕ นิ้ว ให้เอา ๒ นิ้วครึ่ง ไปบวกกับที่ ๕ ชั้น หาวได้ตอนต้นจึงจัดเป็นความกว้างของชั้นตัวรอง ๒ ตัว เมื่อได้ตัดเป็นชั้นๆ ได้ ๕ ชั้น ดังกล่าวแล้ว ต่อแต่นั้นก็ให้พับชั้น (คือผ้าที่ตัดไว้ทั้ง ๕ ชั้น) ทั้ง ๕ ชั้นนั้น เป็น ๓ ส่วน ให้ตัดอัทฌกุสิในส่วนกลาง แล้วจึงตัดกุสิที่หลัง ตอนตัดกุสิอย่าตัดทางกุสิก่อน ให้ตัดทางอัทฌกุสิเสียก่อน เพราะถ้าตัดทางกุสิก่อนก็จะเสียใช้ไม่ได้ เวลาจะเอาชั้นทั้ง ๕ มาเย็บติดกันระวังอย่าให้ผิด เราควรจำให้ได้ว่า ทั้งหมดมีอยู่ ๕ ชั้นด้วยกัน คือ ๑) ชั้นกลาง มีกุสิติดอยู่ ๒ ข้าง และอัทฌกุสิ ๒) ชั้นรอง คือชั้นที่ติดกับชั้นกลางมีอยู่ ๒ ชั้น มีกุสิและอัทฌกุสิติดอยู่ข้างเดียว ๓) ชั้นริม ๒ ข้าง ไม่มีกุสิ มีแต่อัทฌกุสิ (คำว่า กุสิ แปลว่ากระหงใหญ่ อัทฌกุสิแปลว่า กระหงเล็ก หรือกระหงกิ่ง)

เมื่อเย็บติดกันทุกชั้นแล้ว จึงให้ตัดอนูวาทกว้าง ๕ นิ้ว มาเย็บติดกันที่ริมโดยรอบ เวลาเย็บอนูวาทอย่าให้ติดทางด้านตะเข็บ ให้ติดทางด้านนอกของตะเข็บ เมื่อกกล่าวโดยย่อแล้ว ได้ใจความว่า เบื้องต้น ให้ตัดผ้าออกเป็น ๕ ชั้น คือ ตัวกลาง ๑ กับตัวริมสุด ๒ ข้าง รวม ๓ ชั้น ให้ตัดเท่ากัน ตัวรองคือตัวติดกับตัวกลาง ๒ ตัวให้ตัดเท่ากัน แล้วจึงให้ตัดกุสิและอัทฌกุสิในภายหลังดังที่อธิบายมานี้ จะสมมติวิธีตัดให้ดูดังนี้

สมมติว่าผู้ที่จะครอง มีศอกยาววัดได้ ๑๗ นิ้วครึ่ง (ให้ใช้นิ้วฟูต) ให้ตั้ง ๑๗ นิ้วครึ่งลง แล้วให้เอา ๖ ศอกคุณได้ผลลัพธ์ ๑๐๕ นิ้ว แล้วให้คิดเผื่อตะเข็บอีก ๒ นิ้วครึ่ง เอาไปบวกกับ ๑๐๕ นิ้ว เป็น ๑๐๗ นิ้วครึ่ง คิดเป็นเนื้อที่กุสิและอนูวาทเสีย ๒๐ นิ้ว แล้วเอา ๒๐ ลบ ๑๐๗ นิ้วครึ่ง คงเหลือ ๘๗ นิ้วครึ่ง แล้วให้เอา ๕ ชั้นหาว ๘๗ นิ้วครึ่งผลลัพธ์ ๑๗ นิ้วครึ่ง ตัวกลางมีกุสิ ๒ ข้าง รวมกันได้ ๕ นิ้ว ให้เอา ๕ ไปบวกกับ ๑๗ นิ้วครึ่ง จึงได้ ๒๒ นิ้วครึ่ง เป็นความกว้างของชั้นกลาง ชั้นรอง ๒ ชั้น ชั้นหนึ่งๆ มี

กุลีเดี่ยว ๒ นิ้วครึ่ง ให้เอาไปบวกกับ ๑๗ นิ้วครึ่ง ได้ผลลัพธ์ ๒๐ นิ้ว เป็นความกว้างของชั้นที่ รองชั้นที่ริมสุด ๒ ชั้น มีอนุวาทด้วยชั้นละ ๕ นิ้ว จึงให้เอา ๕ บวกกับ ๑๗ นิ้วครึ่ง จึงจะได้ ๒๒ นิ้วครึ่ง เป็นความกว้างของชั้นที่ริมตัวหนึ่งๆ เมื่อรวมแล้วได้ใจความดังนี้ คือ

๑. ชั้นที่กลาง ให้ตัดผ้ากว้าง ๒๒ นิ้ว ครึ่ง ยาว ๗๐ นิ้ว ๑ ผืน
๒. ชั้นที่รอง ให้ตัดผ้ากว้าง ๒๐ นิ้ว ยาว ๗๐ นิ้ว ๒ ผืน
๓. ชั้นที่ริมสุด ให้ตัดผ้ากว้าง ๒๒ นิ้วครึ่ง ยาว ๗๐ นิ้ว ๒ ผืน
๔. ต่อจากนั้นก็ให้ตัดกุลี และอัทมกุลี จากชั้นที่นั้นๆ ทั้ง ๕ ชั้น เวลาจะตัดกุลี

และอัทมกุลี (กระทง) ให้ตัดในชั้นที่นั้นๆ กว้าง ขนาด ๒ นิ้วครึ่ง หรือจะใช้กลักไม้ขีดเป็นขนาดก็ได้ก่อนแต่จะตัดอัทมกุลีให้พับเป็น ๓ ส่วน แล้วให้ตัดในส่วนกลางดั่งกล่าวแล้ว

๕. เย็บให้ติดกันเรียบร้อย แล้วจึงติดอนุวาทภายหลัง อนุวาทที่เย็บติดกันนั้น ให้ใช้ผ้า กว้าง ๕ นิ้ว ส่วนยาวเอาจนรอบขอบของจีวร
๖. เสร็จแล้วจึงให้ติดรังคุมไว้ขวา ลูกติดไว้ซ้าย จงดูในแบบ
๗. เมื่อเย็บเสร็จแล้ว ถ้าคิดจะหักตอนที่ตะเข็บยื่นออกเสียแล้ว ก็คงเป็นจีวรประมาณกว้าง ๖๘ นิ้ว ยาว ๑๐๕ นิ้ว ดังแสดงในภาพต่อไปนี้

ครั้งที่ ๑
แสดงวิธีตัดจีวร เป็นผ้า ๕ ชั้น ที่เรียกว่า ชั้นที่

ชั้นที่ริม	ชั้นที่รอง	ชั้นที่กลาง	ชั้นที่รอง	ชั้นที่ริม
๑ กว้าง ๒๒ นิ้วครึ่ง	๒ กว้าง ๒๐ นิ้ว	๓ กว้าง ๒๒ นิ้วครึ่ง	๔ กว้าง ๒๐ นิ้ว	๕ กว้าง ๒๒ นิ้วครึ่ง
ยาว ๗๐ นิ้ว	ยาว ๗๐ นิ้ว	ยาว ๗๐ นิ้ว	ยาว ๗๐ นิ้ว	ยาว ๗๐ นิ้ว

ชั้นที่ ๑-๓-๕ กว้างยาวเท่ากัน ชั้นที่ ๒-๔ กว้างยาวเท่ากัน

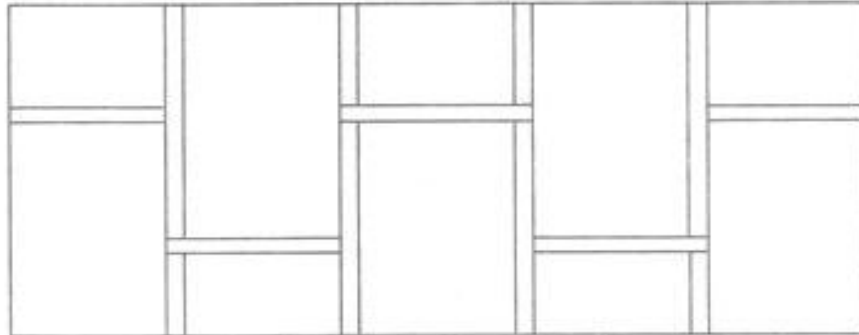
ครั้งที่ ๒
แสดงตัวอย่างตัดกุลี และอัทมกุลี

ชั้นที่ริม	ชั้นที่รอง	ชั้นที่กลาง	ชั้นที่รอง	ชั้นที่ริม
กว้าง ๒๒ นิ้วครึ่ง	กว้าง ๒๐ นิ้ว รวมทั้งกุลี	กว้าง ๒๒ นิ้วครึ่ง รวมทั้งกุลี ๒ ข้างด้วย	กว้าง ๒๐ นิ้ว รวมทั้งกุลี	กว้าง ๒๒ นิ้วครึ่ง

ครั้งที่ ๓

แสดงเย็บติดกันแล้ว แต่ยังไม่ได้อัดคอรูวาท

ประมาณกว้าง ๖๘ นิ้ว ยาว ๑๐๕ นิ้ว

ครั้งที่ ๔

แสดงตัวอย่างจักร ๕ ชั้นท์ ข้างบนด้านใน

ภาพการแสดงวิธีการกะและตัดเย็บจักรครั้งที่ ๑ - ๔

ที่มา : https://www.google.co.th/?gws_rd=ssl-watphakokyai.com

มีความอธิบายเรื่องขนาดจักรตั้งที่มีปรากฏความในตติยสมันตปาสาทิกา อรรถกถาพระวินัย มหารรค วรรณนา ตอน ๒ ว่าด้วยขนาดของจักร มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

กุกิล หมายถึง เป็นชื่อแห่งผ้า มีอุดรด้านยาวและด้านกว้างเป็นต้น

อชฏมกุกิล หมายถึง เป็นชื่อแห่งผ้าสั้นในระหว่าง

มณฑล หมายถึง กระทงใหญ่ ในชั้นท์อันหนึ่งๆ แห่งจักรที่มี ๕ ชั้นท์

อชฏมณฑล หมายถึง กระทงเล็ก

วิวิฎฐะ หมายถึง ชั้นท์ตรงกลางที่เย็บมณฑลกับอชฏมณฑลติดกัน

อนูวิวิฎฐะ หมายถึง สองชั้นท์ที่สองข้างแห่งวิวิฎฐะนั้น

คิเวยยกะ หมายถึง ผ้าตามอื่นที่เย็บด้วยด้าย เพื่อทำให้ทนทานในที่ๆ พันคอ

ชังเขยยกะ หมายถึง ผ้าที่เย็บอย่างนั้นเหมือนกันในที่ๆ ปกแข็ง

พาหันทะ หมายถึง ชั้นท์อันหนึ่งๆ นอกอนูวิวิฎฐะ หรือเป็นชื่อแห่งชายทั้งสอง (ของจักร) ที่พระภิกษุห่มจักรได้ขนาดพอดี ม้วนพาดไว้บนแขน มีด้านหน้าอยู่นอกด้วย (สมเด็จพระ

มหาวิทยาลัย (จวน อุฏฐายี ป.ธ. ๙), ๒๕๓๐: ๓๕๐-๓๕๑)

ผ้าที่ใช้ในการทำจีวร

พระพุทธองค์ทรงอนุญาตพระภิกษุให้ใช้จีวรอีก ๖ ชนิด และไม่ทรงอนุญาตให้ใช้จีวรอีก ๘ ชนิด ได้แก่ คือ

๑. ที่ทรงอนุญาตให้ใช้จีวรที่ทอมาจากผ้า ๖ ชนิด คือ จีวรที่ทอด้วยเปลือกไม้ จีวรที่ทอด้วยฝ้าย จีวรที่ทอด้วยไผ่ไหม จีวรที่ทอด้วยขนสัตว์ จีวรที่ทอด้วยเปลือกป่าน และจีวรที่ทอด้วยด้ายผสมกัน (วิ.มหา. (ไทย) ๕/๓๓๙/๒๐๐)

๒. ที่ไม่ทรงอนุญาตให้ใช้จีวรทอจากผ้า ๘ ชนิด คือ จีวรที่ทำด้วยเปลือกไม้คากรอง จีวรที่ทำด้วยเปลือกไม้ จีวรที่ทำด้วยผลไม้ จีวรที่ทำจากผมคน จีวรที่ทำจากขนสัตว์ จีวรที่ทำจากปีกนกเค้าจีวรที่ทำด้วยหนังเสือ และจีวรที่ทำด้วยก้านดอกกรัก (วิ.มหา. (ไทย) ๕/๓๓๑/๒๔๖-๒๔๗)

นอกจากนี้ พระพระพุทธเจ้าทรงอนุญาตย้อมสีจีวรที่ทรงและไม่ทรงอนุญาต กล่าวคือ ทรงอนุญาตให้ทำน้ำสีย้อมจีวร มี ๖ ชนิด ได้แก่ ๑) น้ำย้อมจีวรที่ทำขึ้นมาจากรากไม้ ยกเว้น ขมิ้น ๒) น้ำย้อมจีวรที่ทำขึ้นมาจากต้นไม้ ยกเว้น ฝาง และแกแล ๓) น้ำย้อมจีวรที่ทำขึ้นมาจากเปลือกไม้ ยกเว้น เปลือกโลด และเปลือกมะพูด ๔) น้ำย้อมจีวรที่ทำขึ้นมาจากใบไม้ ยกเว้น ใบมะเกลือ และใบคราม ๕) น้ำย้อมจีวรที่ทำขึ้นมาจากดอกไม้ ยกเว้น ดอกทองกวาว ดอกคำ ๖) น้ำย้อมจีวรที่ทำขึ้นมาจากผลไม้ (วิ.มหา. (ไทย) ๕/๓๔๔/๒๐๙)

และทรงห้ามใช้สีไม่สมควร คือ สีเขียวล้วน สีเหลืองล้วน สีแดงล้วน สีเลื่อมล้วน สีดำล้วน สีแดงเข้ม สีแดงกลาย และเนื่องจากทรงห้ามสีเหลืองล้วน พระภิกษุบางรูปจึงนิยมย้อมสีกรัก คือสีจากแก่นขนุนทับอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้

เป็นสีน้ำฝาดโดยที่ไม่ละเมิดบทบัญญัติ อีกประการหนึ่ง พระพุทธเจ้าทรงห้ามนำสีที่ม้าย้อมจีวร มี ๗ ชนิด ได้แก่ สีเขียวล้วน สีเหลืองล้วน สีแดงล้วน สีบานเย็นล้วน สีดำล้วน สีแสดล้วน และสีชมพูล้วน (วิ.มหา. (ไทย) ๕/๓๓๒/๒๔๘)

บทสรุป

ในสมัยครั้งพุทธกาล พระภิกษุแสวงหาจีวร ส่วนมากจะเป็นผ้าที่มีคนเขาทิ้งตามป่าช้า เช่น ผ้าที่เขาห่อศพ เรียกว่า ผ้าบังสุกุล และผ้าเขาทิ้งตามถนนหนทาง เรียกว่า ผ้าคลุกฝุ่น ได้ผ้าเหล่านี้มาแล้วก็นำไปซักและนำมาเย็บปะติดปะต่อกันเพื่อทำเป็นจีวรตามขนาดที่ต้องการของตน เพราะว่าในสมัยนั้นผ้าค่อนข้างจะหายาก ดังนั้นต่อมาหลังจากนั้น ผ้าชนิดนี้เรียกว่าเป็นประเพณีที่พระภิกษุถือปฏิบัติกันมาก ในครั้งพุทธกาล แม้แต่พระพุทธเจ้าเองก็ทรงใช้ผ้าบังสุกุลนี้เช่นกัน และในสมัยนั้น หลังจากพระพุทธเจ้าทรงอนุญาตพระภิกษุให้ทำจีวรมีรูปแบบเหมือนนาและคันทนาของชาวมคธ ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงรับสั่ง มีความว่า อานนท์ เธออาจหรือ หมายถึง พระพุทธองค์ทรงตรัสรับสั่งให้พระอานนท์ทำจีวรจัดรูปแบบคันทนาของชาวมคธ พระอานนท์ได้ทำจีวรตามที่รับสั่ง เมื่อทำสำเร็จได้นำไปถวายให้ทอดพระเนตร พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญว่า เป็นผู้มีความฉลาดและมีปัญญาดี

พระพุทธเจ้าทรงกำหนดไว้ว่า จีวรต้องเป็นของตัด คือตัดเป็นท่อนๆ ไม่ให้ใช้ผ้าตอนเดียว เย็บรวมกันทำเป็นกระทรงเหมือนคันทนาของชาวมคธ มีเส้นคันทนากระทรงใหญ่ เรียกว่า (มณฑล) กระทรงเล็ก เรียกว่า (อัทธมณฑล) เส้นคันทนากระทรงเหมือนคันทนาขวางเส้นนอก เรียกว่า (อัทธมกุสิ) รวมมณฑลอัทธมณฑล และอัทธมกุสิเข้าด้วยกัน เรียกว่า (ขันท์) ในระหว่างขันท์ต่อขันท์ มีเส้นคันทนาเหมือนคันทนาริ้วเส้นตั้ง เรียกว่า (กุสิ) ผ้าขอบจีวร เรียกว่า (อนวาท) จีวร

ผืนหนึ่งต้องมีไม่น้อยกว่า ๕ ชั้นท์ เรียกว่า (ตอน) ในปัจจุบันนี้ ซึ่งพระพุทธเจ้าที่ทรงอนุญาตให้
ใหญ่กว่านี้ก็ได้ เช่น ๗ ชั้นท์ ๘ ชั้นท์ ๑๑ ชั้นท์ พระภิกษุทำจีวรตัดเป็นรูปแบบคันทนาของชาว
แต่ต้องเป็นจำนวนคี่ เรียกว่า(xon) จากพระพุทธ มครในทักษิณาครีชนบท นับตั้งแต่นั้นมาถือเอา
ตำรสนี่เองจึงถือเป็นหลักฐานกล่าวได้ว่า ก่อน เป็นแบบอย่างของการทำจีวร ที่ถือเป็นแบบ
หน้านี้ จีวรไม่ได้ถูกตัดทำเป็นท่อนอย่างทีเห็นอยู่ ปฏิบัติที่สืบทอดกันมาจนถึงในปัจจุบันนี้

บรรณานุกรม

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิม
พระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬา
ลกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- แสวง อุดมศรี. พระวินัยปิฎก ๑ ว่าด้วยมหาวิภังค์หรือภิกษุวิภังค์. กรุงเทพฯ: ประยูรวงศ์ พรินท์ติ้ง
, ๒๕๔๙.
- สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (จวน อุฏฐายี ป.ธ. ๙). ตติยสมันตปาสาทิกา อรรถกถาพระวินัย. พิมพ์ครั้งที่
๙. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๐.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) ป.ธ. ๙ ราชบัณฑิต. พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุดคำ
วัด. กรุงเทพฯ: วัดราชโอรสาราม, ๒๕๔๘.
- พระมหาสมจินต์ สมมาปญโญ. “บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์”. ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๒ (เมษายน- มิถุนายน)
๒๕๔๙.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์
พับลิเคชันส์, ๒๕๔๖.

https://www.google.co.th/?gws_rd=ssl-moltipattaborikan.blog

https://www.google.co.th/?gws_rd=ssl-watphakokyai.com